

СЕКЦІЯ 2 СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.5

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-2>**Городничка К.В.***студентка спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Університету Державної фіскальної служби України***Коляда О.В.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Університету Державної фіскальної служби України***Gorodnycha Kateryna***Student specialty «International Economic Relations»
University of the State Fiscal Service of Ukraine***Kolyada Olena***Candidate of Economic Sciences, Doctoral Student,
Senior Lecturer at Department of International Economics
University of the State Fiscal Service of Ukraine*

ОЦІНКА УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

EVALUATION OF UKRAINIAN-CHINESE TRADE RELATIONS

АНОТАЦІЯ

У статті надано оцінку наявним торговельним відносинам України та Китайської Народної Республіки на сучасному етапі. Було зроблено висновки, що динаміка експорту та імпорту товарів за досліджуваній період мала позитивну тенденцію зростання. Поряд зі зростанням цих показників відбулося також зростання сальдо торговельного балансу для України, понад 50% загального обсягу припадає на торгівлю з Китаєм. Було досліджено товарну структуру торгівлі товарами України та Китаю та визначено їхню компліментарність та збільшення частки сільськогосподарської та харчової продукції у структурі українського експорту до Китаю. Аналіз торгівлі України з Китаєм показує, що сучасна тенденція може спричинити загрози для України стати сировинним придатком не лише розвинених країн, а й Китаю. Та попри це китайський ринок є досить важливим ринком збуту для України, зв'язки з яким варто налагоджувати. Це зумовлює необхідність перегляду структури експорту до Китаю, скорочення експорту сировини та стимулювання продажу готової продукції.

Ключові слова: зовнішня торгівля, двостороння торгівля, експорт, імпорт, оцінка торгівлі, Україна, Китай.

АННОТАЦИЯ

В статье дана оценка имеющимся торговым отношениям Украины и Китайской Народной Республики на современном этапе. Были сделаны выводы, что динамика экспорта и импорта товаров за исследуемый период имела положительную тенденцию роста. Наряду с ростом этих показателей произошел также рост сальдо торгового баланса для Украины, более 50% общего объема приходится на торговлю с Китаем. Была исследована товарная структура торговли товарами Украины и Китая и определены их комплиментарность и увеличение доли сельскохозяйственной и пищевой продукции в структуре украинского экспорта в Китай. Анализ торговли Украины с Китаем показывает, что современная тенденция может принести угрозы для Украины стать сырьевым придатком не только раз-

витых стран, но и Китая. Но несмотря на это китайский рынок является весьма важным рынком сбыта для Украины, связи с которым стоит налаживать. Это обуславливает необходимость пересмотра структуры экспорта в Китай, сокращение экспорта сырья и стимулирования продажи готовой продукции.

Ключевые слова: внешняя торговля, двусторонняя торговля, экспорт, импорт, оценка торговли, Украина, Китай.

ANNOTATION

This article assesses current trade relations between Ukraine and the People's Republic of China. The dynamics and structure of trade in goods between the two countries for the period 2014-2019 are analyzed. It was concluded that the dynamics of exports and imports of goods during the period under review had a positive upward trend. Along with the growth of these indicators, there was also an increase in the trade balance for Ukraine, more than 50% of the total volume is in trade with China. The commodity structure of trade in goods of Ukraine and China was examined and their complementarity was determined and the share of agricultural and food products in the structure of Ukrainian exports to China was increased. The structure of trade flows between Ukraine and China is analyzed and it is argued that the most probable scenario for the development of trade with the PRC is to strengthen the raw material orientation of domestic exports and to increase Ukraine's dependence on Chinese manufactured goods. The possibility of such an outcome is becoming more possible given the asymmetry of the tariff regimes of China and Ukraine and the significant divergence of levels of economic development, which creates more favorable conditions for trade for the People's Republic of China. In addition, low export volumes are driven by other factors, such as the lack of competitiveness of Ukrainian goods compared to similar Chinese and foreign products, consumer tastes and preferences, the specifics of doing business with Chinese partners, difficult and non-transparent market conditions. An analysis of Ukraine's trade with China shows that the current trend can pose a threat to Ukraine and become a raw material appendage not only for de-

veloped countries, but also for China. Nevertheless, the Chinese market is a very important market for Ukraine to link to. This necessitates a review of China's export structure, a reduction in raw material exports and the promotion of finished goods. The intensification and diversification of investment and innovation cooperation between Ukraine and the PRC is promising. Ukraine and the PRC have considerable potential for further expansion of cooperation, as they have mutual interests in this area.

Key words: foreign trade, bilateral trade, export, import, trade assessment, Ukraine, China.

Постановка проблеми. Україна нині розпочинає розширення торговельної співпраці з іншими країнами. Ці контакти є досить важливими з погляду на функціонування країни як повноцінного об'єкта міжнародних відносин. Китай є однією з країн, з якими Україна має добре налагоджені стосунки, зокрема у торгівлі. У 2019 році Китай став торговельним партнером України № 1 за обсягами реалізованої української продукції. Посилення ролі китайського вектору для України зумовлюється масштабністю внутрішнього ринку КНР та інвестиційною привабливістю.

Станом на 2019 рік Китай займає перше місце у світі за обсягом доданої вартості економіки, ефективно реалізуючи свій значний експортний потенціал. Розвиток торговельного співробітництва України з Китаєм має важливе стратегічне значення для обох сторін. Це зумовлюється схожістю підходів країн до розв'язання актуальних міжнародних питань, відсутністю значних непорозумінь у співпраці. Наявність передумов для співпраці в низці сфер підкреслює необхідність розвитку українсько-китайської взаємодії.

Тому дослідження всіх аспектів подальшої співпраці є надзвичайно актуальним для виявлення наявних проблем співробітництва з погляду на реальні перспективи експорту українських товарів до Китаю та зменшення залежності від китайського імпорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над питанням українсько-китайських економічних відносин на сучасному етапі, яке нині надзвичайно актуальне, плідно працюють вітчизняні науковці. Серед учених-економістів можна відзначити таких, як: В. Виговська, М. Висоцька, А. Гончарук, С. Захарін, Д. Лавкіневич, Р. Молдавчук, Т. Ткаленко, В. Маргасова, П. Черник. Та все ж питання активізації економічного співробітництва між Україною та Китаєм залишається досі актуальним та потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Актуальним нині залишається дослідження та вибір найбільш ефективного вектору спрямування зовнішньоторговельних відносин України. З погляду на те, що Китай є потенційно важливим ринком збуту української продукції, а Україна в свою чергу залишається значним імпортером китайських товарів, доречним буде дослідити торговельні відносини у контексті поглиблення українсько-китайської співпраці.

Метою дослідження є оцінка українсько-китайських торговельних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дипломатичні відносини між Україною та Китаєм беруть свій початок із підписання відповідного Коммюніке 4 січня 1992 року. Активізувалися ж українсько-китайські відносини у 2010 році. Китай нині висловлює підтримку суверенітету та цілісності України, а Україна в свою чергу підтримує політику «одного Китаю» [3].

Високий рівень довіри та взаєморозуміння – дві характерні ознаки українсько-китайської співпраці. Про високий рівень співпраці свідчать постійні обміни візитами на найвищих рівнях. На одній з таких зустрічей у 2017 році було підписано два важливих для України проекти: «Економічний пояс Великого шовкового шляху» та «Морський шовковий шлях», які були покликані посилити економічну співпрацю між країнами Європи та Азії. Посол КНР в Україні зазначив, що Україна є важливим елементом для реалізації цих проектів [6].

Активізація співпраці у політичній сфері та результати діяльності Міжурядової українсько-китайської комісії з питань торговельно-економічного співробітництва стали своєрідними передумовами для сприяння двосторонньої торгівлі. Обсяги її нині характеризуються рекордними показниками та динамікою зростання [1]. Це дало змогу Китаю увійти в топ-10 найбільших зовнішньоторговельних партнерів нашої країни та вийти на перше місце за обсягом споживання українських товарів.

Сучасний стан динаміки обсягів зовнішньої торгівлі товарами між Україною та КНР характеризують дані, наведені на графіку (рис. 1). Аналіз динаміки зовнішньоторговельного обміну товарами між Китаєм та Україною характеризується поступовим зростанням післякризового для України періоду. Обсяг імпорту китайських товарів в Україні у 2019 порівняно з 2015 зріс на 143%, склавши у 2019 році 9195,634 млн дол. США.

Обсяг українського експорту до Китаю також зростає, але менш помітними темпами, досягнувши у 2019 році 3593,683 млн дол. США, що на 49,7% більше, ніж у 2015 році. Варто зауважити, що питома вага імпорту китайських товарів Україною від загального обсягу імпорту товарів у 2019 році становила 15,2%, Китай вийшов на перше місце у рейтингу країн за обсягом імпорту українських товарів, вперше за довгий час обігнавши Російську Федерацію. Динаміка сальдо торговельного балансу між Україною та Китаєм вказує на значну залежність України від імпорту китайських товарів. За даними Державної служби статистики України, більше половини негативного торговельного сальдо в Україні формується саме внаслідок торгівлі з Китаєм, у 2019 році цей показник становив 52% від загального обсягу.

Китай займає перше місце у зовнішній торгівлі України. Протягом 2016–2019 років експорт

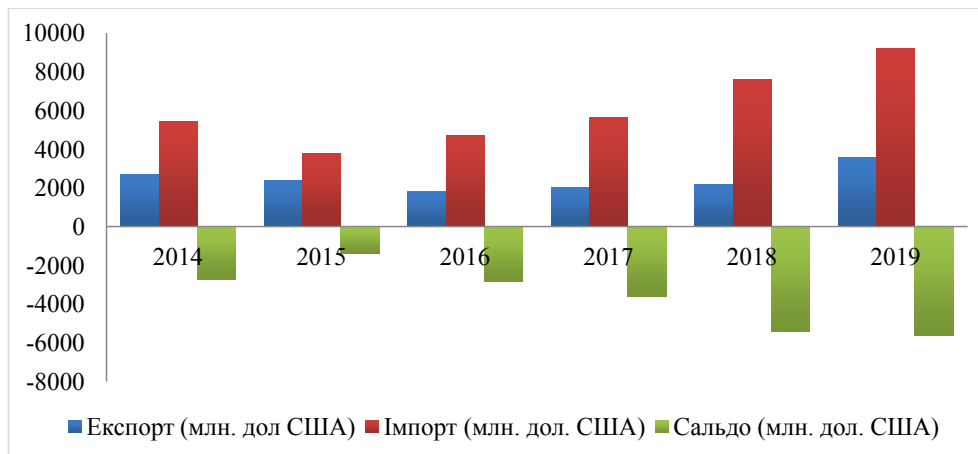

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі України та Китаю за період 2014-2019 рр.

Джерело: складено автором на основі [7]

товарів до Китаю відновив зростання (таке зростання спричинене збільшенням обсягів експорту зернових культур). Найважливішими товарними позиціями українського експорту в Китай є (табл. 1): руди, шлак і зола, зернові культури, жири та олії тваринного або рослинного походження, реактори ядерні, котли, машини та залишки і відходи харчової промисловості [7].

Протягом останніх п'яти років спостерігається тенденція до збільшення частки продукції сільськогосподарської та харчової продукції у структурі українського експорту до Китаю.

Україна ж в свою чергу імпортує такі китайські товари (табл. 2): електричні машини, реактори ядерні, котли, машини, пластмаси, полімерні матеріали, засоби наземного транспорту,

крім залізничного, та чорні метали. Причому, як уже зазначалося, імпорт Китаю в Україну перевищує експорт України в Китай у декілька разів.

Порівнюючи товарну структуру зовнішньої торгівлі між Україною та Китаєм (табл. 1, табл. 2), можна помітити їхню компліментарність: попит Китаю на сировинні товари може задовольнятися імпортом української продукції, а попит України на промислову продукцію може покриватися товарами з Китаю. Це може привести до посилення ризиків сировинної орієнтації вітчизняного експорту та сприяє імпортозалежності України від китайських товарів.

Як зазначив Дмитро Кулеба на засіданні української частини комісії зі співробітництва між урядами України та КНР, ця країна є стра-

Таблиця 1

Товарна структура експорту товарів з України до Китаю у 2019 році

Експортна позиція	Обсяг, тис. дол. США	Питома вага в загальному обсязі експорту, %
Руди, шлаки і зола	1177451,33	32,8
Зернові культури	858653,270	23,9
Жири та олії тваринного або рослинного походження	741791,949	20,6
Залишки і відходи харчової промисловості	274164,92	7,6
Реактори ядерні, котли, машини	174935,842	4,9
Деревина і вироби з деревини	106701,805	3,0
Чорні метали	102893,383	2,9

Джерело: складено автором на основі [7]

Таблиця 2

Товарна структура імпорту товарів з Китаю до України у 2019 році

Імпортна позиція	Обсяг, тис. дол. США	Питома вага в загальному обсязі імпорту, %
Електричні машини	3175101,818	34,5
Реактори ядерні, котли, машини	1548725,361	16,8
Пластмаси, полімерні матеріали	346294,556	3,8
Засоби наземного транспорту крім залізничного	312374,906	3,4
Іграшки	273613,54	3
Взуття	263730,388	2,9
Вироби з чорних металів	228340,630	2,5

Джерело: складено автором на основі [7]

тегічним партнером України, а отже, треба, з одного боку, підтримувати загальнополітичну рамку співробітництва, а з іншого – починати нові, вигідні для України, масштабні проекти і відкривати нові можливості, зокрема для підвищення інтенсивності торгівлі та розвитку української економіки й інфраструктури [8].

Тож поряд із великими обсягами торгівлі між Китаєм та Україною наявна низка значних проблем, які потребують вирішення. Український експорт до Китаю характеризується високою концентрацією та не диверсифікованістю, адже домінуючими позиціями у ньому є сільськогосподарські та мінеральні продукти. Водночас для низки товарних позицій України ринок Китаю все ж таки залишається закритим: насамперед це стосується аграрної та харчової продукції.

Передумовою такої структури є торговельний режим Китаю, якому притаманна низка тарифних та нетарифних обмежень з метою захисту внутрішнього ринку. За даними СОТ, середня діюча ставка режиму найбільшого сприяння в Китаї становила 9,8% на початку 2019 р. (для сільськогосподарських товарів – 15,6%, для несільськогосподарських товарів – 8,8%) [4].

Китай все ж таки почав знижувати тарифні ставки для певних груп товарів: у 2019 році відбулося послаблення тарифних обмежень на харчові продукти; одяг, взуття та головні убори; меблі та посуд; культурні, спортивні та розважальні приналежності, побутова електроніка; миючі засоби, косметичні засоби; медичні товари.

Наявність нетарифних обмежень також є своєрідним бар'єром для експорту української продукції. Насамперед це стосується санітарного, фітосанітарного та технічного регулювання. Більша частина українського імпорту до Китаю підлягає ліцензуванню, яке відбувається на тлі скорочення переліку урядом країни товарів, які підлягають обов'язковому ліцензуванню.

Тож наявність нетарифних обмежень також ускладнюють вихід української продукції на цей ринок: вимоги до імпорту в Китаї частотазнають значних змін, а їх застосування може відрізнятися у різних регіонах. Це все ускладнює відкриття повноцінного доступу до цього ринку українському виробнику, зокрема багатьох продуктів тваринного та рослинного походження [5].

Крім того, низькі обсяги експорту зумовлені дією інших факторів, наприклад, неконкурентністю українських товарів порівняно з аналогічними китайськими товарами та товарами з інших країн, смаками та уподобаннями споживачів, специфікою умов ведення бізнесу з китайськими партнерами, складними та непрозорими умовами виходу на ринок Китаю, ін.

Можна визначити такі рекомендації сприятимуть мінімізації проблем у зовнішній торгівлі Китаю та України:

– проаналізувати тарифні та нетарифні обмеження які обмежують експорт українських

товарів до Китаю та здійснити необхідні заходи для їх мінімізації або усунення взагалі. Це може бути забезпечено шляхом проведення переговорів з китайською стороною для покращення умов торгівлі.

– активізація співробітництва України з Китаєм в аспекті отримання дозволу на експорт перспективних для українського виробника товарів (підготовка, погодження та підписання міжнародних протоколів щодо доступу на ринок для продукції з України, ін.).

– для захисту національних інтересів у питаннях міжнародної торгівлі, необхідна розробка стратегії імпортозаміщення енергетичних ресурсів, товарів широкого вжитку і виробничого призначення шляхом мотивації внутрішнього виробництва та експортної стратегії, в основі якої буде експорт продукції з високим ступенем переробки і доданої вартості (сільськогосподарської і промислової продукції);

– забезпечення повного доступу до інформації про умови виходу на китайський ринок потенційних експортерів української продукції. Виходячи з того, що ринок Китаю висуває ряд вимог для іноземних продавців необхідно забезпечувати консультаційною підтримкою українських виробників щодо пошуку потенційних партнерів та участі у міжнародних ярмарках, виставках, тощо.

– нові шляхи для поглиблення економічного співробітництва та двосторонньої торгівлі зокрема, можуть виникнути внаслідок приєднання України до реалізації китайської ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI). Аналіз впливу даного проекту на торгівлю між Китаєм та Україною та створення нових можливостей для українського виробника вказує на можливі економічні вигоди для України [2].

Позитивний ефект Україна може отримати внаслідок зниження транспортних витрат експортерів української продукції, що в свою чергу призведе до зростання експорту до Китаю та збільшить валютні надходження в країну. Ці швидкі маршрути BRI мають значні потенційні переваги для виробників, зацікавлених у швидкісному перевезенні вантажів.

Ініціатива «Один пояс – один шлях» – це особлива форма поглибленої співпраці між Китаєм та Україною та з державами Центральної Азії і Європи. Вона спрямована на розвиток наукового, технічного, освітнього та культурного співробітництва, а також на гармонізацію торгових, митних, транспортних та логістичних відносин між країнами. Можна стверджувати, що Китай має інтерес у реалізації низки ініціатив за участю України, а саме, це стосується китайської програми створення «Один пояс, один шлях» [2].

Україна, в свою чергу також зацікавлена у співпраці з Китаєм, яка може сприяти залученню китайських прямих інвестицій для реалізації проектів, зокрема інноваційних, на території України. Створення спільних підприємств та

виробничих кластерів з випуску високотехнологічної продукції у аерокосмічній сфері, енергомашинобудуванні, автомобілебудуванні, подальша реалізація проектів у космічній сфері та створення на території КНР українсько-китайського інноваційного центру або технопарку також можуть стати результатом співробітництва обох країн [10].

Висновки. Таким чином, Україна та Китай мають всі необхідні передумови для співпраці в зовнішній торгівлі реалізуючи свої експортні потенціали. Необхідним є лише кількісне та якісне поліпшення зовнішньої політики України у сучасних умовах для розвитку «китайсько-го вектору».

Аналіз торгівлі України з Китаєм показує, що сучасна тенденція може спричинити загрози для України, стати сировинним додатком не лише розвинених країн, а й Китаю. Та попри це китайський ринок є досить важливим ринком збуту для України, зв'язки з яким варто налагоджувати. Це обумовлює необхідність перегляду структури експорту до Китаю, скорочення експорту сировини та стимулювання продажу готової продукції.

Для вирішення наявних проблем необхідно здійснити ряд важливих заходів, зокрема на законодавчому рівні та використання можливості участі у проектах для посилення економічного потенціалу, посилення інтеграції з великими європейськими та азійськими економічними центрами, аби перетворитися на майданчик, де гео економічні проекти Заходу та Сходу сходилися б і давали подвійний ефект. Проект «Один пояс, один шлях» є яскравим прикладом відкриття нових можливостей для України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Висоцька М. Аналіз основних тенденцій розвитку економічних відносин між Україною та Китаєм. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*. 2013. № 4. С. 14–20.
2. Гончарук А. Шовковий шлях: від концепції до практичних кроків (формат взаємодії 16+1). *Стратегічна панорама*. 2016. № 1. С. 26–35.
3. Захарін С.В. Активізація українсько-китайського економічного співробітництва. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. 2016. Вип. 2(6). С. 28–32.
4. Китай став найбільшим діловим партнером України. *Інфографіка*. 2019. URL: <https://nv.ua/biz/economics/torgovlya-s-kitaem-kitay-stal-glavnym-delovym-partnerom-ukrainy-novosti-ukrainy-50048806.html> (дата звернення: 03.04.2020).
5. Лавнікевич Денис. Бійся китайців, які приносять дарунки. *Дзеркало тижня. Україна*. 2018. № 32. URL: https://dt.ua/finances/biysya-kitayciv-yaki-prinosyat-darunki-287105_.html (дата звернення: 04.04.2020).
6. Маргасова В.Г. Китайсько-українська співпраця в сфері вищої освіти В.Г. Маргасова, Н.В. Ткаленко, В.В. Виговська.

Китайський-українське гуманітарне Співробітництво в рамках Концепції «Один пояс – один шлях», КНР, Тяньцзінь, 2016/2017. С. 33–35.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. Зовнішньоекономічна діяльність: URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 03.04.2020).
8. Товарообіг України та КНР за 11 місяців 2019 року зріс на 32,5%. *Mind*. 2020. URL: <https://mind.ua/news/20207275-tovaroobig-ukrayini-ta-knr-za-11-misyaciv-2019-roku-zris-na-325> (дата звернення: 03.04.2020).
9. Moldavchuk R. The strategic partnership of China and Ukraine. R. Moldavchuk, I. Odotiuk. *Modern science*. 2016. № 2. С. 77–82.
10. One Belt One Road Initiative. URL: <https://www.topchinatravel.com/silk-road/one-belt-oneroad.htm> (дата звернення: 02.04.2020).
11. Zuokui L. Central and Eastern Europe in Building the Silk Road Economic Belt. *Working Paper Series on European Studies Institute of European Studies Chinese Academy of Social Sciences*. 2014. Vol. 8. No. 3. 130 p.

REFERENCES:

1. Vysotska M. (2013) Analysis of the main tendencies of development of economic relations between Ukraine and China. *Ukraine's Development Strategy. Economics, sociology, law*, № 4, p. 14–20.
2. Goncharuk A. (2016) Silk Road: from concept to practical steps (16 + 1 interaction format). *Strategic panorama*, № 1, s. 26–35.
3. Zakharin S.V. (2016) Activation of Ukrainian-Chinese economic cooperation. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Economy series*, vyp. 2(6), p. 28–32.
4. China has become Ukraine's largest business partner (2019) *Infographics*. URL: <https://nv.ua/biz/economics/torgovlya-s-kitaem-kitay-stal-glavnym-delovym-partner-ukrainy-novosti-ukrainy-50048806.html> (accessed 03.04.2020).
5. Denis Lavnikovich (2018) Beware of the Chinese who bring gifts. *The mirror of the week. Ukraine*, № 32. URL: https://dt.ua/finances/biysya-kitayciv-yaki-prinosyat-darunki-287105_.html (accessed 04.04.2020).
6. Margassova V.G. Sino-Ukrainian cooperation in higher education V.G. Margassova, N.V. Tkachenko, V.V. Vygovskaya. *Chinese-Ukrainian Humanitarian Cooperation under the One Belt – One Way Concept*, Tianjin, 2016/2017. P. 33–35.
7. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. *Statistical information. Foreign Economic Activity*: URL: www.ukrstat.gov.ua (accessed on: 04.03.2020).
8. The trade turnover between Ukraine and China increased by 32.5% in the first 11 months of 2019 (2020). URL: <https://mind.ua/news/20207275-tovaroobig-ukrayini-ta-knr-za-11-misyaciv-2019-roku-zris-na-325> (accessed on: 04.03.2020).
9. Moldavchuk R. (2016) The strategic partnership of China and Ukraine. R. Moldavchuk, I. Odotiuk. *Modern science*, № 2, p. 77–82.
10. Belt One Road Initiative. URL: <https://www.topchinatravel.com/silk-road/one-belt-oneroad.htm> (accessed 02.04.2020).
11. Zuokui L. (2014) Central and Eastern Europe in the Silk Road Economic Belt Building. *Working Paper Series on the European Studies Institute of European Studies Chinese Academy of Social Sciences*, vol. 8, no. 3, 130 p.